

***Lež sa já s týmto svetom rozlúčím, všeco,
co mám, tak odporučím...***

**Vzpomínka na profesora Dušana Holého
(25. 4. 1933 – 2. 1. 2025)**

*Do nebe pojdem bosky a cu fús,
jak sem chodieval |: na žna do Rakús. :|
Ej, kamarádi, už ma čakajte,
trochu šumajzlu |: mne nachystajte. :|
Trochu šumajzlu, žejdlik pálenky,
aby sem nemal |: ťažké noženky. :|*

Tak se zpívá v písni Martina Holého *Odchod ze Lhotek*. Sám Dušan tuto píseň svého otce nejednou interpretoval a vtipně glosoval: „Šumajzl, to je hrach s krupama, veru taková dobrá strava do nebe, taková pevná, muzikantská“.

Kdo znal profesora Dušana Holého, Dušánka – jak se mu familiárně v etnologických a folkloristických kruzích říkalo – si zcela určitě vybaví zvonivý tón jeho hlasu jakoby se smíchem popisující úděl muzikantů. Sám se mezi praktikující hudebníky a zpěváky jistě řadil, ale rozhodně to nebyla jediná jeho osobnostní rovina.

Dušan Holý se narodil v Hrubé Vrbce 25. dubna 1933 rodičům Miroslavě a Martinovi Holým, jako druhorozený syn po starším Lubomírovi (1930–2011). Rodina Holých i celé prostředí hornácké obce, které ji obklopovalo, bylo velmi zpěvné. Otec Martin (1902–1985), vynikající zpěvák, tanečník, amatérský divadelník, ale i lidový filozof sám mnohé pochytil od své matky Kateřiny (1879–1963), Dušanovy babičky, která byla studnicí četných písní. Dušan Holý již od dětství s bratrancem a souputníkem Martinem Hrbáčem (1939) zapisovali do deníčku četné písničky, které leckde zaslechli. A že bylo co poslouchat. Hrubá Vrbka je spojena nejen s hudebním rodem Ňorků, ale i s působením Majstra Jožky Kubíka, jeho muziky a mnoha dalších hudebních osobností.

Po absolvování strážnického gymnázia se Dušan Holý rozhodl pro vysokoškolská studia v Brně, s nímž spojil své další působení. Nejprve si zvolil hereckou dráhu a nastoupil na Janáčkovu akademii múzických umění (1951–1952). Záhy ale změnil své zaměření a přihlásil se na Filozofickou fakultu tehdejší Univerzity Jana Ev. Purkyně, kde začal studovat obory národopis a hudební vědu (1952–1956). Tím se mu otevřely dveře do světa etnomuzikologie, v níž se etabloval jako erudovaný terénní badatel, ale i vědecký pracovník a univerzitní pedagog.

Již od roku 1959 byl asistentem na pozdější Katedře etnografie a folkloristiky, kde spolupracoval s osobnostmi moravského národopisu, jako byli Antonín Václavík, Richard Jeřábek, Václav Frolec, Bohuslav Beneš. Byl zde úspěšně habilitován (1968) a v roce 1990 byl jmenován profesorem národopisu už opět na Masarykově univerzitě. Na Ústavu evropské etnologie, jak se národopisné pracoviště později přejmenovalo, tvořil stabilní pedagogickou oporu budoucích absolventů oboru etnologie společně s Richardem Jeřábkem, Martinou Pavlicovou, Miroslavem Válkou, Alenou Křížovou, Danielem Drápalou a dalšími. Působil zde aktivně až do roku 2012, kdy byl vědeckou radou Filozofické fakulty MU honorován statusem emeritního profesora. Zároveň také externě přednášel na Katedře skladby a dirigování na JAMU.

Spolupracoval i s akademickým pracovištěm pro etnografii a folkloristiku (dnešní Etnologický ústav AV ČR), kde se podílel na mnoha projektech s dalšími významnými osobnostmi oboru (Zdenka Jelínková, Karel Vetterl, Oldřich Sirovátka, Olga Hrabalová, Jaromír Gelnar, Věra Kovářů, později Marta Toncrová, Věra Frolcová, Jana Pospíšilová, Jarmila Procházková, Lucie Uhlíková aj.).

Ve svých četných odborných domácích i zahraničních publikacích vycházel především z aktivní znalosti rodného regionu, kde byly (a místy stále jsou) folklorní jevy velice živé. Vedle zpracování písňového repertoáru některých nositelů hudební tradice (Martin a Kateřina Holí, Jan Norek) se zabýval také rytmičkou, ornamentikou a interpretačními specifiky hry lidových hudebníků (Jožka Kubík, Samko Dudík). Aktivní komparační metodou nářevů a drobných motivů v hudební a písňové melodice a rytmech vysledoval podobné prvky nejen v celé oblasti moravsko-slovenského pomezí, s přesahem k jiným moravským regionům, ale i v širším evropském měřítku slovanských či neslovanských národů. Snažil se také o objasnění vztahu mezi verbální (textovou) a hudební složkou písně a jejich vzájemném vlivu na notační fixaci rytmu. Sledoval problematiku romského zpěvu a hudebního projevu (Růžena Danielová, Jožka Kubík, hudci v Podpolaní na Slovensku) včetně dopadu holokaustu na tuto menšinu.

Věnoval se také obecným terminologickým vztahům v oboru folkloristiky a variačnímu procesu ve folkloru a folklorismu. To byla jen sonda do tematického záběru Dušana Holého-etnomuzikologa.

Fakt, že byl Dušan Holý také sám jedním z nositelů hudební a písňové tradice Horňácka, jsem nastínila už v úvodu vzpomínky na tuto osobnost.

Již od dětství s bratrem Lubošem zpívali často dvojhlasně. Luboš barytonem a Dušan svým tenorovým projevem lidových zpěváků, které obdivoval ve svých muzikologických materiálech i Leoš Janáček. Už v Dušanových osmi letech (1940) společně s bratrem účinkovali ve filmu Karla Plicky *Věčná píseň*, zpíval také s myjavským primášem Samkem Dudíkem (1946), to už měl ale za sebou zkušenosti s vystupováním s Norkovou a Kubíkovou muzikou. Už při studiích

v Brně byl součástí Brněnské cimbálové muziky Antonína Jančíka a velice záhy po založení Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů (1952) se stal jeho sólistou, ale rovněž odborným a terénním poradcem. S brněnským rozhlasem a působením v BROLNU se otevřela dlouhá etapa spolupráce dalších osobností, jako byl Jaroslav Jurášek, Jaromír Nečas, Bohumil Smejkal, Alois Fiala, Emanuel Kuksa, František Dobrovolný, Jaroslav Jakubíček, Jindřich Hovorka, Miloš Štědroň aj. Činnost ve folklorním hnutí byla spojena mimo jiné s Národním ústavem lidové kultury a Mezinárodním folklorním festivalem ve Strážnici, kde často sám vystupoval, ať už jako zpěvák, či tanečník (v roce 1951 zde například vyhrál soutěž v odzemku), ale i jako autor, dramaturg nebo režisér pořadů. Nejinak tomu bylo i v rámci pořádání *Horňáckých slavností*. Zároveň patřil k zakladatelské generaci časopisu *Národopisné aktuality* (dnes *Národopisná revue*). V rámci své cesty interpreta lidové hudby se dostal ke spolupráci také s hudebními nakladatelstvími, jako byl Supraphon, Aton, Gnosis aj., kde spolu s různými hudebními kolektivy nahrával mnoho zvukových nosičů a snímků, na kterých se podílel také dramaturgicky.

Profesor Dušan Holý byl vzácnou a nezapomenutelnou osobností nejen moravské folkloristiky, ale i evropské etnomuzikologie. O to větší poctou pro mě je, že jsem mohla poznat tohoto velkého člověka alespoň zčásti jako jeden z jeho studentů. Dovolím si být v závěru svého příspěvku trochu osobní.

Když jsem se rozhodla pro studium etnologie na brněnské univerzitě, bylo to kvůli rodinnému vlivu mého dědy Zdeňka Kašpara, sběratele písňového repertoáru Valašska a primáše vsetínského Jasénky. O prázdninách před mým nástupem do prvního ročníku jsme společně seděli u televize, když se najednou objevila reportáž, v níž mluvil, velice bodře, ale přitom erudovaně, pan profesor Holý. Můj staříček, jak si nechával říkat, poznamenal: „*Dobře ho posлу́chaj, tento Dušan Holý ťa bude učít*“. Netrvalo dlouho a opravdu jsme se setkali s panem profesorem v jedné malé, studenty napěchované místnosti. Ti všichni přišli na hodinu s „Dušánkem“. Pan profesor nás nové podrobil motivačnímu průzkumu, proč že jsme si vybrali toto studium a já jsem popravdě odpověděla, jak to bylo. Zamrkal na mě a řekl, že dědečka zná. Od té doby mi spolužáci neřekli jinak než „vnučka“, a protože si mě hned pan profesor zapamatoval, stala jsem se mu prodlouženou rukou a hlasem při předčítání různých pasáží z článků a publikací, které pro nás na hodinu vybral. S nadšením jsem přijímala jeho neuvěřitelné postřehy a návody, kam až může zajít metamorfóza lidové písně. Někdy i v hodinách přestal s výkladem a podotkl: „*Já vám to raději ukážu*“. A jev, který popisoval, zasadil do kontextu dvou či více různých vyzpívaných variant.

Pan profesor Holý byl také mým vedoucím diplomové i disertační práce, tedy alespoň do doby, než jsem přerušila studium kvůli dětem. Když jsem se pak do studia vracela, svěřil mě moudře paní profesorce Pavlicové. Nadále jsme

zůstali v kontaktu, zvláště když potřeboval něco ověřit v písňovém archivu brněnského pracoviště Etnologického ústavu, kde jsem již během studia a potom i po něm působil jako odborný pracovník hudební folkloristiky. To pak svůj dotaz pěkně zformuloval do textové podoby a zaslal mi jej poštou: na obálce stálo – *Vážená paní kolegyně*. Vyloudilo mi to úsměv na tváři, že mě takto vnímá. Vždy, když jsem se blížila na konzultace, měl dveře pracovny do široka otevřené a zevnitř se ozývalo pohvizdování, nebo pobrukování některé z horňáckých melodii. Snažila jsem se všechny jeho připomínky vryt si co nehlouběji do paměti. Myslím, že pan profesor byl jednou z osobností, které mě při mém studiu a obrovém formování velmi motivovaly, a za to mu budu vždy vděčná.

Na prahu nového roku, 2. ledna 2025 se však jeho pozemské dny naplnily a v 91 letech jeho hlas nenávratně umlkl. Etnomuzikologický svět přišel o svého významného vědce a badatele, horňácký region o část své duše znějící jako ozvěnou v mnoha jeho písních. A tato mezera je veliká, hluboká a citelná.

Ale jak sám uzavíral za textem písně svého otce: „*Mají se zpívat veselé a nejenom smutné písničky, a tak to má být*“.

*Smiluj se, Pane, nad můj dušú,
jak sa smiluje |: kocúr nad myšú. :|
Lud'om povezte, že už mna není,
že sem odešel |: nepoškvrenný. :|*

Klára Císaríková
Brno

Výběrová bibliografie prof. Dušana Holého³

Podluží. Kniha o lidovém umění. Brno: Krajské nakladatelství, 1962, 194 stran (s V. Frolcem a R. Jeřábkem).

Hudební umění. In: Frolec, Václav – Holý, Dušan – Jeřábek, Richard (eds.): *Horňácko. Život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat*. Brno: Blok, 1966, s. 361–427, 507–508.

Probleme der Entwicklung und des Stils der Volksmusik. Volkstümliche Tanzmusik auf der mährischen Seite der Weissen Karpaten. Brno: Univerzita J. Ev. Purkyně, 1969, 208 stran.

3 Přinášíme jen přehled knižních prací prof. D. Holého. Podrobný soupis jeho díla najdeme v UHLÍKOVÁ, Lucie: *Dušan Holý. Bibliografická příloha NR č. 36*. Strážnice: NÚLK, 2022, 35 s.

- Glosy k dokumentačnímu záznamu, segmentaci a popisu tematické výstavby lidové písně. In: Holý, Dušan – Pala, Karel – Štědroň, Miloš (eds.): *Lidová píseň a samočinný počítač III. Sborník materiálů ze 3. semináře o využití samočinného počítače při studiu lidové písně (Brno 15. –16. 10 1974)*. Praha: Státní nakladatelství, 1976, s. 155–182.
- Umělecký vývoj. In: *BROLN. 25 let Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů*. Brno: Muzejní spolek v Brně a Československý rozhlas v Brně, 1977, s. 11–38.
- Zpěvnost. In: Jeřábek, Richard a kol.: *Proměny jihomoravské vesnice. Národopisné studie z Brumovic*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1981, s. 153–174.
- Mudrosloví primáše Jožky Kubíka*. Praha: Suprafon, 1984, 140 stran.
- Etnomuzikologie (Hudební folkloristika). In: Kol. autorů: *Hudební věda III. Historie a teorie oboru, jeho světový a český vývoj. Disciplíny hudební vědy (2. část). Hudebněvědecká dokumentace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 778–822.
- Žalující píseň. O osudu Romů v nacistických koncentračních táborech*. Strážnice: Ústav lidové kultury Strážnice, 1993, 152 stran (s C. Nečasem).
- Mezi paletou a lidovou písní. O malíři Frolkovi a jeho rodině*. Brno: Host, 2000, 478 + XXXII stran (s L. Holou).
- Lidová hudba. Výběrová bibliografie*. Brno: Ústav evropské etnologie FF MU, 2008, 27 stran (s K. Cíсарikovou).
- Problémy vývoje a stylu lidové hudby. Lidová taneční hudba na moravské straně Bílých Karpat v subregionu Hornácko*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 179 stran.